

Torzo naděje
Já se tam vrátím

František Halas

OBSAH

Torzo naděje.....	6
Panychida za F. X. Šaldu	8
Deset ran egyptských	10
Mrtvý od Zborova	12
Praze	13
Zpěv úzkosti	15
Mobilizace	18
Voják	23
Dušičky 1938	24
Nezreziví.....	25
Co uviděl	26
Mezi námi.....	28
V táborech.....	29
Časy	30
Básník taje	30
Básník zraje.....	32
Básník opadává	33
Básník přezimuje.....	34
Já se tam vrátím.....	35

Torzo naděje

Své ženě

Panychida za F. X. Šaldu

Truchlivé masky snímali jsme dnům
v nichž dlaně propálené ohněm posláním
tak mrtvě ležely a čáru života
mrazivým prstem přerývala smrt

Tu leží Je dokonáno Veliký condottier
žezla nikomu nepředav
s holí maršálskou
v pokoře vznešené odchází do tmy

Duchovní říši podrobil on pro nás
zmapoval ji dal i kázal zákon
chaosu hrnčír kroužil okřín krásy
i misku pro olej světla věčného

Ručička vah poesie je neklidná
Už neusoudí Ty máš Ty smíš Ty musíš
a veršem plným srázů nevyzná se
z úzkostí vladařských i lidských

Jeho mrtví naproti jdou mu na zápraží
a v tom ránu několik známých hvězd
uhlo z místa pod šlépějí jeho
a z rozhrnutých oblak sršel jas smíru

V hodinách posledních připravuje si smrt
v tom dubnu bláznivém ve střídě dešťů s květy
stín Pascalův stál stráží u lůžka
a zrálo pokušení

„Voluntas esse“ Meč nevypadl vylomen jen byl
Dokonal Veliký condottier
sám Dante v zászvěti jej provází
a tváře bratrské se prolínají v lásce

Šíp verše úzkostného kdysi vyslaný
„Můj Bože, k čemu Ti tak ubohého chromého
kurýra“
doletěl a v samém středu boží hrudi tkví
Milostí odpovědi hoří zapálen

Deset ran egyptských

*„Krev, žáby, štěnice, mouchy, mor, vředy,
krupobití, kobylky, tmy, pobití prvorozenců“*

Po rukou mužů po čelech dětí po lůnech žen
po celém světě teče krev
Necht' křičí básník bratr pěn
krvavé kapky rytmujte mu zpěv

Obludné žáby slov z úst novin vylézají
ta slizkost otrásá
rosoly lží tuň víry v moci mají
svět skryl se do masa

Štěnice mincí bídou nabobtnalé
na těle chudých nesčíslnost jich
Jsou stromy svobody tou rzí tak opršalé
štěnice zrady smrdí z listů knih

Pod mračny much lidství rozvalené
s mušinci odznaků
z jarmarku parád ječ neprodejných stene
do kroku žoldáků

Jdou mory v purpuru jdou v zlaté kápi
vnitřnosti padlých na štítě
šrapnely věsí šat dětí na okapy
Vše pro dítě

Na knoflík vředů zapjata jsou těla
za hadry hesel duše zahnívá
rosetou z vředů Evrope jsi celá
ty zmije zrádliová

Vraženo v kámen co se k nebi pjalo
kroupami z ocele
a rány Kristu znova roztrhalo
úpění dětí stařen v kostele

Vlečku hladu táhnou sarančata
na hřbetech červů sunut pod hlínu
poslední žebrák jehož duše jata
znamením chleba vchází v hostinu

Krouží tmy krouží jiskry nikde není
a všechna srdce černá jsou
co hrůznější než tváře bez zardění
před zemí španělskou

Pobití prvorozenci nám peklo připravují
vrněním sladkým dali Bohu zrát
Jsem svědek Egyptské rány z Písma vypisují
všem zbabělým je přeje tisíckrát

Mrtvý od Zborova

Tlí Hromádku kostí v celé nahé slávě
po boji složil nad nějž nebylo
Třeštivost vlajek den oslav trhá dravě
Ó trojbarevná slavná mohylo

Vojáku spíš a co se smrtí sis šeptal
odvanul dávno nových vání čas
Rozvědčíku kdopak se tě zeptal
Je splněno co spalovalo vás

Zavalen jsi věnci a zasypán kvítím
slyším tvůj nárek pod tou nádherou
Ztichni Zborov jiný duní čepobitím
tam chudí vlast pro sebe zaberou

Praze

Malověrní Čas kostižerný
jí jenom krásu dal
a z polí stenných křik iluminoval
kamenné texty portálů a zdí
Tak bude vždy
Malověrní
Tak bude vždy

Za vraty našich řek
zní tvrdá kopyta
za vraty našich řek
kopyty rozryta
je zem
a strašní jezdci Zjevení
mávají praporem

Je lehké listí vavřínů
a těžký padlých stín

Já vím Já vím

Jenom ne strach Jen žádný strach
takovou fugu nezahrál sám Sebastian Bach
co my tu zahrajem
až přijde čas až přijde čas

Kůň bronzový kůň Václavův
se včera v noci třás
a kníže kopí potěžkal

Myslete na chorál
Malověrní
Myslete na chorál

Zpěv úzkosti

Kolikrát verši můj
kolikrát klopýtals
v bolesti lásce žalu mém
soukromém
kolikrát verši můj
kolikrát tancovals

Ted' krokem zbrojným
verši můj
pochoduj

Pěšáckým rytmem zněte slova
úzkostí šikovaná
Té úzkosti dvanácté

Zvoní zvoní zrady zvon zrady zvon
Čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
a my jsme je milovali

Viděl jsem slzy v očích žen
Viděl jsem pěstě zatáté
Počkejte málo málo jen
však vy nás poznáte

Ty vládkyně moří všemocná
to moře slzí naše je
ovoce hněvu rychle zrá
už řinčí kotva naděje

Zvoní zvoní zrady zvon zrady zvon
Čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
a my jsme je milovali

Ty Francie sladká Francie
kde je tvá čapka Marianno
Slunečný štít tvůj prasklý je
a hanbou čpí tvé ano

Je noc a v krytech zákopů
tep krve země zní
za tebe světe za tu Evropu
stydí se voják poslední

Zvoní zvoní zrady zvon zrady zvon
Čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
a my jsme je milovali

Pole naše křičí Zrada
Lesy naše hučí Hanba
Řeky naše šumí Zrada
Hory naše bouří Hanba

Ticho teď ticho Stoupá Hlas
Ó duše lidu jak koktalas

Geni Genie země naší
na na křídlech tvých
je plno plno slzí
Geni Genie země naší

v hodinách zlých
meč tvůj ať zvoní brzy

Mobilizace

Klenotem erbovním
mé země
zůstane ta noc

Proč přišla po ní rána s hrudí pelikána

Tamta noc

Noc z dvojic torza dělající
Noc s vlasem výbuchů a střel
Noc nesmrtelnost lidu snící
Noc s klouby letadel a děl

Tamta noc

Noc vědma těžkých vidění
Noc meč v lůžka položený
Noc z prachu vrhů míření
Ó noci marných vytržení

Proč přišla pak ta rána s hrudí pelikána

Špalírem zbledlých hvězd
černé kufříky Ach ano
a každé okno s mrazným květem ženy
z dětských čel a ruček navrstvené ráno
těžký roj hlasů vírou zavěšený
nad špalír zbledlých hvězd

O chvílku malé slzy
se zdržel mužů chvat
Jen slza maličkých jimž do světa nic není
mluvila pro návrat

Špalírem zbledlých hvězd
černé kufříky Ach ano
a každá žena savý vír starostí
vtahující vzlyk a vše co oplakáno
Jen tiše tiše ten malý už zas spí
pod špalírem zbledlých hvězd

Slunce vycházelo z vojáků

Děti si hrály

Byla velká tma
a v té tmě byl klíč
na koho to slovo padne
ten musí jít pryč

Tatínek je pryč

Jak se cpali do vagonů
Jak se cpali u prohlídky
Jak se cpali první být

Srdce času neklidné
jeden rytmus mělo
Zoufání Doufání
Doufání Zoufání

a pak oněmělo
srdce času neklidné

Jak se cpali pro helmice
Jak se cpali pro municí
jak se cpali pro pušky

Složené roucho kamenné
je prapor v pozoru
přilbice bradou stržené
K poctě zbraň praporu

Přísežná slova očištná
vyráží proti všem
kdo nevzkřik je ten nepozná
čím je mu zem ta jeho zem

A pak to přišlo

Havrani táhli dál Havrani táhli dál

Zbité zvíře hledající kout
tak táhla vojska ucouvnout
a klela pažbami
vším v ruce klela
Z vagonů déšť smýval sliby
a vojska oněměla

Slunce zapadalo do vojáků

Jizvy zákopů tak zemi bolely
až křičel lid

Šly dny a odcházela sláva
Jen vztek a vztek nám tváře rozleptává
Kde Lethe je tvůj brod
Už nejde o zákop Už nejde o zákop

Tolik věcí ztratilo svá jména
ta jména blouznivá a zaškrčená
Kde Západe tvůj svod
Vid' jen po zákop Jen po zákop

Ty světe před potopou
své arše plachty's vzal
ale lví stopou lví stopou
můj lid jde dál

a z jeho helem útočných
žebrácká miska nebude
to jenom ztěžka si teď vzdych
Vy Kalibáni

A z probodených jeho snů
krev horkou crčící
do zpěvu naděje ne do žalmů
srázejí básníci

Básníci vaší naděje chudí

Jste tvrdé země mé
klenotem erbovním
ne neznevážím vás
já jménem přídavným
Vy chudí země mé

*„Dost v zemi železa na dobré meče,
i v krvi železo — jen dál, jen dál!“*

Hle žezlo veršů
které básník odkázal
Naději vaší Naději mé

Voják

Panáčkující zajíc do slechů
růžový vítr nabíral
kraj zdrčen byl a bez dechu
a voják stál

Zbytečný voják na stráni
kterou si říjen rozstýlal
trhalo nebe krákání
a voják stál

Koroptev v brázdě spala již
černý mrak vodu sál
šli utečenci kam šli nepovíš
a voják stál

Zbytečný voják v krajině
kterou mu kdosi bral
děti se ptaly po vině
a voják stál

Poslední skřivan srkal jas
jas který nesmráká
každý z vás každý z nás
polituj toho vojáka

Dušičky 1938

Šedivá vosí hnízda opuštěná
jsou na hranicích kryty
Bodláky trčí kde bodla vyražena
Smrt z tváře řeže hlínoryty

Pomezím táhlým bloudí plno stínů
to padlí stezku hledají
v ztracenou sladkou domovinu

Jsou Dušičky Ta Krásná na hroby
rozsívá semínka svíček
tu setbu zemřelých to zrní siroby

Jak malá dítko cizí údům svým
se v lesích mrtví potácejí
s přischlé již krve vyznamenáním

Ted' se zastavili Kriste co to pijí
ztuhlá ústa se tak zkřivila
Zeměžluč hořkou z našich Kalvarií

Zvedá se vítr výhruzně z dálky duje
a zháší hřbitov domova zbylý cíl
Kdo nebožtíkům oči zase zatlačuje
Stín pušku zved a zalíčil

Nezreziví...

Na štítě Čech den zabitý
hory a lesy mlčí vzadu
Věrná noci Trůne záštity
Pomsti tu zradu

Oč krvavější bylo listí
oč sirnatější zapadání
Kov zbraní drnčel nenávisť
při odkládání

Nezreziví nezlomí se
olej slibů ocel kryje
a v černém tichu už zas dní se
pod maskou mužů z tragédie

Co uviděl

Za úplatek slova
k vám přejít chtěl jsem stíny
klínovým písmem větví
zima psala vzkaz

a smutkem zhavranělé rýmy
vzlétaly těžce za mrtvými

Pozouny soudu zněte
mlč šalbo mandolinád
závratnost tmy mě hněte
a otrhaná zem

Pod jakým praporem se bít
Svobody vítr nechce
svobody vítr nechce
už žádný rozvichřit

Zas všechna moje slova
ten vítr stíhají
má malomocná slova
s křídloma nadějí

Verš otočil se co verš uviděl
verš můj ta žena Lotova
že umlkl a oněměl
zkameněl doslova

Co uviděl

Zástupy spravedlivých
které Bůh neslyšel

Mezi námi...

Na stopce zakazovaného jména
plod zraje dál a bez červů je
a žal i radost bezejmenná
v nás věrná slova vybavuje

Šedivější než kaluž v dešti
jsou týdny a to jaro vpředu
rtuť luny klesá nečas věští
kdo potřebuje nápovědu

Je dosud mrazno a přece kvete
trs citoslovců mezi námi
a to co ještě nenazvete
má dávnou slávu pod hvězdami

V táborech

V táborech utečenců
zima je a bída
v táborech utečenců
je sám žal

rodička tichá synka hlídá
hladem se rozplakal

Nic není ženě po nicotě
nic není ženě do zmaru
přejede dlaní po životě
Zas bude všecko po staru

V táboře utečenců
narodil se synek
v táboře utečenců
vlaje prapor z plínek

zástava věčná trpícího lidu
ať vlaje dál a přes tu všechnu bídu

Časy

Básník taje

Na žerd' jara korouhev chvály
na svatbu země zablácen pospíchám
nenechám kosům aby to vyzpívali

Těch dostaveníček Na lístcích vzkazují je stromy

zvědavý vítr rozlepí dřív než doručí mi
přepsaný vzkaz tím jemnem obzorů
a zalepí zas křídly vlaštovčími

Křišťálky nebes jak cupujete vzduch

Krapká a kapká do náruživé země
schlípnešlá vláha vrkáním holubic
krev černou krajku paličkuje ve mně

Končino violino Končino otčiny

Hřbitůvky kaštanů až jaro vysvítíte
palcátky plodů připomeňte nám Je nedobojován
vy stromy hejtmanské Čím hněvivíte

Na nahém rameni luny kormoutí se čas

Nenechte zpívat vzkříšení jen drozda
vábím i rosničku Zpívej Ať Bože zazpívá
kdo víry více má necht' chudším ji hned rozdá

Jak rychle opadává sláva pyšných dnů

Básník zraje

Na žerd' léta korouhev chvály
když hřebec poledne na zemi vyskočí
početím vonějí ty které vdechovaly
ozon cukání a svádí zpod očí

Děšť béře rusalky a počínají vody
sad nabízí se plodem stydlavým
Vítr les učí hned slabiky hned rody
skládají báseň až jim závidím

Crčí cvrkot cvrčků crčí do šírání
popelcem stydnou žáry soumraků
klid hladké noci nemá ani zdání
jaké je prázdno v prstech vojáků

Do snění dívek lehýnce zní kov
proč bylas luno na nás zlobivá
Už dost mám šminky povětrných slov
a žvanců útěchy jež kdekdo poplívá

Záložka v knize boží řeka mrtvě plyne
vyšívá černá svatá znaménka víry v tmách
ten čas v nás syčí jak oheň na hladině
Polnice zívá v prázdných kasárnách

Básník opadává

Na žerd' podzimu korouhev chvály
Jiní v tvém jíní září mé necht' sní
Polykám pochod co jsme zpívali

Křídlatá semena padají do sítin

Rozrůstá se můj hřbitov Políčko kamarádů
Přetahují mne za vlasy černých dnů
skleněným houštím deště táhnu tady vzadu

Strašáci v polích v těch polích kde jsem stál

Střílejí ohně jdou střelci jak prach voní
Kam vzpínáš se Co řičíš Kam běžíš
má krátká minulosti Můj odsedlaný koni

Ani tu podkovu pro štěstí jsi tady nenechal

Ó stíny z minula krahujec zase klová
Žít bez bytosti Z čeho si vůni uděláš
skrčená fialko škrceného slova

Básník opadává Básník jde po ptaní

A stále s prázdnou Nikde neklaní se
ptá nejen včerejšek ptá nejen to co měl
Jde s hlavou Múzy na dřevé míse

Však osm sester Múz se po něm ohlíží

Básník přezimuje

Na žerd' zimy korouhev chvály
Dorůsti k darování Dozlátnout v dozrání
Jen těžké dny na cestu jsme si vzali
Jdou mrazy ve zbrani Jen ty jsou ve zbrani

Krákají vrány králky lesních stínů
Vrány se vracejí sražený dým měst
zní zrádný krákor od Sněžky ku Děvínu
a chochol skřeků havran věrozvěst

Svět na slabinách pot a stydne hřbitovem
Špehýrkou dějin dívá se k nám příští
Kdo kňourá zbaběle hned čert ho vem
květ tříska sluneční vzejde i v mrchovišti

Co to jenom ve mně potichoučku klíčí
Co to jenom zpívá v takých časech psích
Kdo to jenom ve mně na naději líčí
Kdopak si to ze mne ve mně dělá smích

Ubývá hodin dnů dnů na krajíčku pláč
Na ranečku hlíny básník přezimuje
Má sen Letí čas letí zlatý paroháč
a všeho málo mu je a všeho málo mu je

Já se tam vrátím...

Až jednou na velikém sněmu ptačím v čase mezi skřivánkem a sovou bude jednohlasně přištěbetáno jaro, já se tam vrátím! Zatím vábím a chytám na vějičky slov pěknost toho všeho tam u nás, ať se chytí, co se chytí. Ty můj kraji, ty mé bezpečí, ty má zatvrzelosti, ty má věčnosti. Tvá hlína, mnuta v prstech, voní po zetlelých vlasech dávno pohřbených tkalcovských dědů a báb a je přísadou mé krve. Ty můj kraji! Jsi tam, kde Vysočina nabírá dech a pole skládají slib chudoby. Potulné jaro kličkuje dlouho rozestlanou ornicí, sněhy i dešti a ospalé barvy se vyčkávací protahují. Země koktá a kucká, ale jednoho dne přece jen vykukující kukačka zjistí, že vše je připraveno, bezpečno, a to už všichni ptáci se rozlétnou s mírou melodií v zobáčcích a začnou stehovat obžurky hnízd. Roztržky kořenů a rozmiňovanost větvení bude bez konce! Z pučnic vyhlédne paroží a z bodličí první houba, kolínko usínající Zimuly. Pomněnky budou okouzlovat rybky a stydlivě říkat: „My jsme žabí korálky!“ Šedivé hrušky zamrskají ocásky a ulétnou. Na pedály strání stoupne ráno, lesy smírně a vznešeně zahučí a pak kdeco i s tím posledním chčipáčkem bude zpívat svítáníčko. Mísečky víček, zneklidněné tíhou světla, rozkmitá pomrkávání dětí do zubatého slunce, z otloukaného proutku vynutí kluci písničku a bosorky šlahouny ostruží a malení připíchnou k zemi jarní bídu sedmikrásky. Ocilky jarniček rozkřesají rosu. „Já jsem Podvečírka!“ „Těší mě!“ „Dovolte, moje jméno je Chlebiček!“ „Jsem Třeslice!“ Kdepak jen jsou křtitelničky těchto jmen? Jedno pro srdce a druhé pro svět. Slyšeli jste to? Já ano! Tiše! Ještě něco! Klubání kuřátek je slyšet až sem, až sem do té hromady kamení. Tráva pláče, tráva někde u nás pláče za pozdvihování rána. Já se tam vrátím, já se tam vrátím!

Až budou vyhráaty všecky pelíšky vytlačené koleny dětí a hlavami dívek, já se tam vrátím. Síla jasů bude lisovat okvětí a voňavá mlha zacloní oči zářivosti. Tehdy stromy už moudře vyváží koruny pro tolik a tolik hnízd a pro tolik a tolik plodů. Tam k té hrušce v širém poli rozběhne se celý kraj a pověsí si na ni plášť své chudoby. Zdaleka uvidíte, zdaleka už, jak zpupně i rozverně se zmítá ve větru. A to už lípy budou pobzukovat chorál, houstnout bude hadí mléko pryžců a kdejaká hluchavka se nacpe sladkostí pro ty nejmenší cucalky a lízalky, jimž už lezou zvědavě prsty ze střevíců a za jazykem povystrčeným se sbíhají sliny. Divizny vyhrnou zlato země a svízel, to mateřské znamínko našeho kraje, přitiskne se ke všemu, co najde. Ale nejkrásnější je přece jen Slzička. Obrušuje mi srdce do samé něhy. Hřivnatý červenec v hodině hadí rozežhaví květ a pole vyhřeznou dusnem. Země se odkryje, až je jí vidět kamsi... Strčit nos do hoblovaček a ústa do mateřidoušky! Víte, že u nás rozumíme ptačí řeči? Musíte ale umět poslouchat, abyste můj kraj nepoplašili a aby vás nevyhodil. To není jen tak! Už čížek bude varovat: Ci-zí, ci-zí! a pěnkava zanádvává: Rr-ošťák, rr-ošťák! Tajemství umět se zalichotit mým polím a lesům vám však nevyprávím. Copak si myslíte, že skokani čistí prameny pro každého? Mít dětské srdce, to je to, dětské srdce! Pak uslyšíte! Pod střevličím nebem hlídají stráž zmije, tváří se při tom jako nekonečnost sama. Majko, majko, dej mi masti na bolesti! Já se tam vrátím, já se tam vrátím!

Až má nevěsta blesků zváží podzimem a žluva protáhne žlutý křik sadem, já se tam vrátím. Otevře se kniha dešťů a zápisy října s iniciálou psího vína budou tiše předčítat nohaté stromy. Copatá vodstva prořidnou, ale sem tam si přichytí kořeny pramínek a uculikují si kalužinku, kam spadne drobek nebe modrého jak rozpuštěné oči dětí. Dolíky, zbylé po loktech noci, vyplní ohně pasáčků. (Až budou moje ruce vychládat,

dejte mi, honem mi dejte třeba i tu nejmenší a na uhel spálenou bramboru odtud, já se zahřeju, já se jistě zahřeju na tu velkou mrazivou cestu!) U barokních oltářů mračen pokleká šerení a kdejaká zvonička jako nezkušený ministrant klínká, kdy se jí zachce. Budu chodit v laskání padajícího listoví a má dávná známost s Noculou a Klekánicí se obnoví. Moje Mrtvé, roztálé v nicotě, svolají paličky bedel. V dušičkových světlech přijdou blíž, zastaví se čas a po celou krátkost sluneční obchůzky nebude on než součtem všech vzlyků a smíchů mého rodu, a i jeho slávou. A aj, kotník luny, té české noci sladké, zabělá se na stříbrném bělidle humen. Archa domova až po okraj naplněna bude vším světem a já vypluji za tichého od-dychování stájí a stodal. Kdybych celý svět zvroutil a zbrousil, jenom sem se vrátím, jenom sem.

Až už jen ten starý držgrešle dub bude chrastit svými měďáky, zatím co ostatní listnáči bēdně stanou v holém odrání, já se tam vrátím. Sednu si k ohni, z jehož kužele bude černá hodinka soukat teplo a všelijaké povídačky. Pst, pst – zasyčí uhlík a ztratím se sám sobě v kočičím tichu. Doma, doma, doma! To je ono, to je to slovo jako ten nádherný „špalek“, kupovaný na poutích, slovo, které hodinu vydrží sládnout pod ponebím. Vzpomenu si na sestru vránu, bratříčka chocholouše, i na ostatní čtyrnožky a hopsáčky, polituji, že nejsou blíž, ba možná i nějaké to kázání bych svedl a ten žvanec taky by se pro nás, pro všechny sehnal. Budem se i škádlit:

Umouněný uhelníčku
zamouněný mlynářičku
říká o vás pěnice
že jste hloupí velice

Nebo spustíme kolovrátek zase jinak. Třeba:

Mandelíku modrou dýku
dáme strace do šatníku
Najdi si ji stehličku
nerozbij si hlavičku

Běžet, běžet a vydovádět se s nimi, vyválet se jako štěně ve sněhu po prvé uviděném. Ale svět stárne a strach položen je mezi tam ty a mne. Ale až se tam vrátím navždycky, nepřestanu, dokud se neskamarádím i s tím sýčkem, který mne vyzve: Půjď, půjď! Naposled! Proto se tam vrátím, proto se tam vrátím!

Už aby bylo po tom pekelcování místy, kam nepatřím. Ať svítí světla milovaných chalup, ne jako bóje v dálce, ale betlemsky radostně a vytrvale. Všechny cesty vedou do Kunštátu, do Zboňku a do Rozseče. Hranečníky zarazilo dětství. Toho skřípání kol na cestách křižujících se v mém srdci! Ať si jen země letí do prázdna, ať si jen letí, jen když zbude jistota jednoho místa, místa posledního, místa jen pro hrob. Chci ho mít tam, jen tam u nás. Kdyby mi jen oči pro pláč zbyly, já se tam vrátím, já se tam i poslepu vrátím.